

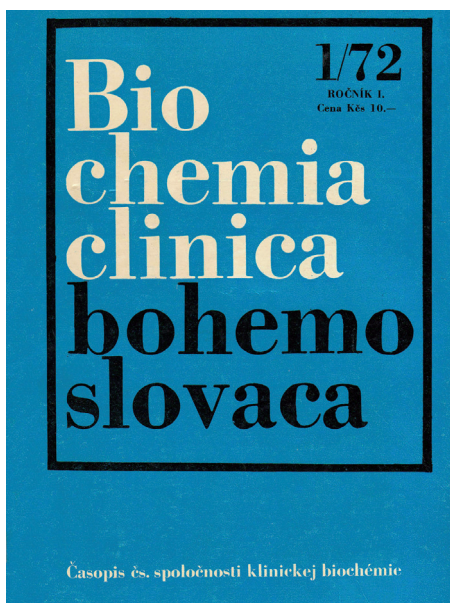
50 let historie České společnosti klinické biochemie a časopisy

Vážení čtenáři,

rok 2008 je významným letopočtem v historii České společnosti klinické biochemie, právě v čase distribuce tohoto čísla našeho časopisu si tato odborná složka České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně připomíná padesátileté výročí svého vzniku a trvání. Paralelně s tímto číslem je samostatně vydávána také publikace zaměřená na toto významné výročí, která chronologicky mapuje sled i dílčí vzpomínky na jednotlivé oblasti činnosti odborné společnosti klinické biochemie; také internetová prezentace České společnosti klinické biochemie (www.cskb.cz) si v jednotlivých oddílech toto výročí připomíná.

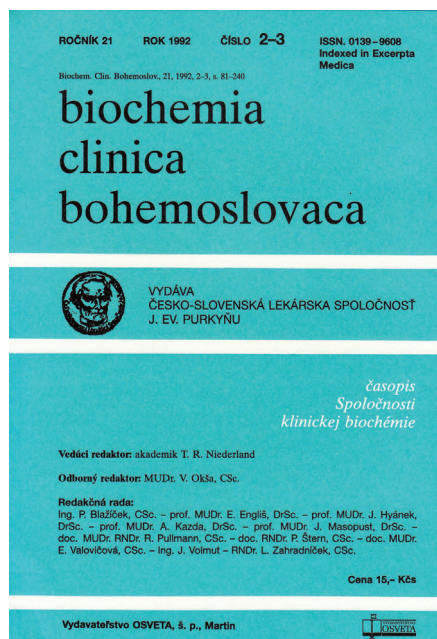
Od ustavující schůze přítomných 44 biochemiků z Čech, Moravy i Slovenska dne 10. 10. 1958 prošla původní Sekce klinické biochemie ČLS JEP řadou etap své činnosti i vývoje, od dubna roku 1969 vznikly na základě federálního uspořádání státu dvě společnosti – Česká a Slovenská společnost klinické biochemie; tyto byly od r. 1971 koordinované společným Federálním výborem a po zániku Československa se k 31. prosinci 1992 již staly samostatnými národními společnostmi.

Rozvíjející se laboratorní obor vyvolal přirozeně potřebu odborného a vědeckého růstu svých pracovníků. Nezbytnost vytvořit v rámci České lékařské společnosti JEP Společnost klinické biochemie byla prvním z důsledků této potřeby, dalším bylo pak úsilí získat pro nový obor také vhodnou publikační platformu – vlastní odborný časopis. Po několika opětovných pokusech (a letech) se to podařilo až v roce 1972 rozhodnutím o založení a vydávání časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca (obr. 1). Tím bylo možno pokládat určitou vývojovou etapu Společnosti za dovršenou.

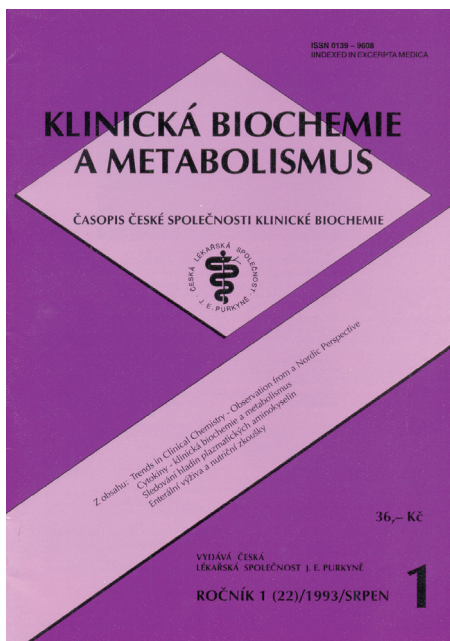
Obr. 1. Titulní strana obálky prvního čísla časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca

Listování dnes již zažloutlými stránkami prvních čísel tvořících historii časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca (obr. 2), poté počátečními ročníky Klinické biochemie a metabolismu (obr. 3), nás naplňuje uznáním směrem k našim předchůdcům, protože odborný obsah časopisu v retrospektivě potvrzuje obrovský kus odvedené práce a zejména aktuálnost příspěvků poskytnutých naší odborné veřejnosti v kontextu s mezinárodně respektovanými periodiky své doby. Krédo pana profesora Hořejšího z úvodníku prvního čísla časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca: „Dáváme naší lékařské obci nový časopis, který bude zaměřen na rozvoj oboru klinické chemie. Chceme, aby vznikl časopis vysoce hodnotný, který by nás i na světovém fóru dobře reprezentoval...“ považujeme i po více než pětácti letech za aktuální a zavazující.

Obr. 2. Grafická úprava titulní strany jednoho z posledních čísel časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca

Současná redakce časopisu Klinická biochemie a metabolismus převzala dědictví s úctou k dříve vykonanému, s pokorou a snahou o zodpovědný přístup, s cílem, aby časopis byl uznávaným zdrojem informací edukačních i místem pro prezentaci výsledků výzkumu a jejich převedení do praxe. Hlavním prostředkem k dosažení všech těchto cílů je nesporně kvalita publikovaných prací. Jsme rádi, že většina námi oslovených recenzentů se ujímá svého úkolu ochotně a pečlivě, pomáhají nám i autorům svými mnohdy přátelskými a zároveň vědecky náročnými posudky v úsilí uspět na cestě za dobrou pověstí tohoto časopisu. Naším cílem je získávání kvalitních, recenzovaných textů psaných převážně v mateřském jazyce, vycházíme z přesvědčení,

Obr. 3. Podoba obálky časopisu *Klinická biochemie a metabolismus* v r. 1993, předchůdce současného grafického řešení

že i odborné texty v mateřském jazyce (vybavené výstižným souhrnem v jazyce světovém) mají nezapomenutelné místo v naší kultuře. Po převzetí pomyslné štafety přebíráme od zakladatelů našeho odborného časopisu také povinnost usilovat o to, aby časopis KBM byl především publikačním fórem nejen českých a slovenských klinických biochemiků, ale i genetiků a dalších odborníků oborů blízkých a v současnosti se prolínajících.

Co si přát do budoucnosti? Přízeň Vás čtenářů, přízeň Vás autorů (a hvězd?). Jsme přesvědčeni, že v době elektronizace médií bude tištěné slovo postupně získávat nový význam.

Nechť se i tento odborný časopis dočká svého významného jubilea!

Bude to v roce krásného letopočtu 2022.

Jaroslava Vávrová a Bedřich Friedecký

Chronologie a řešení úsilí odborné společnosti o vydávání vlastních informačních a odborných tiskovin

• 1961–1963

Přes vynakládané úsilí výboru Společnosti se nepodařilo získat publikační možnosti formou časopisu.

• 1964–1970

Nepodařilo se vydávat vlastní odborný časopis.

• 1971

Od roku 1971 začal pracovat i Federální výbor společnosti, mezi projednávanými body bylo zařazováno pravidelně téma samostatného časopisu společnosti.

• 1972 – Odborný časopis *Biochemia Clinica Bohemoslovaca*

Společnost se konečně dočkala svého odborného časopisu.

V Nitře začal být vydáván časopis *Biochemia Clinica Bohemoslovaca* (BCB).

Šéfredaktorem se stal prof. Hořejší, výkonným redaktorem prim. Cívárek, který však záhy vážně onemocněl, takže jeho funkci převzal prim. MUDr. V. Okša, CSc., z Nitry.

Časopis byl vydáván až do doby rozdělení státu, do roku 1992.

• 1985 – *Informace čs. společnosti klinické biochemie*

Od února 1985 byly 2krát ročně vydávány *Informace čs. společnosti klinické biochemie*, ve kterých – kromě zpráv o proběhlých odborných akcích, činnosti výboru či nových akcích – byly i úvodníky týkající se klinické biochemie v širším kontextu.

Redaktorem, vydavatelem a hlavním přispěvatelem byl prim. Kalla.

• 1991

Výbor schválil na únorovém jednání rozhodnutí, že společnost Stapro bude vydávat čtvrtletně zpravodaj pod názvem FONS. Členové společnosti jej budou dostávat zdarma.

Vydávání časopisu redakčně zajišťuje PharmDr. J. Skalický, přestávají se vydávat *Informace čs. společnosti klinické biochemie*.

• 1992

Byla vyslovena nespokojenost s vydáváním časopisu BCB, zvažováno bylo vydávání v Čechách; tato otázka byla také hlavním předmětem jednání Federálního výboru (FV) 3. 12. 1992.

Protože SSKB již nemůže ekonomicky ani provozně zaručit vydávání časopisu v roce 1993, žádá FV ČSKB, aby zajistila vydávání v nakladatelském středisku ČLS od prvního čísla 1993.

Na poslední výborové schůzi ČSKB 16. 12. 1992 byl vedoucím redaktorem jmenován prof. Kazda a výkonným redaktorem dr. Votruba. Nebylo rozhodnuto o vydavateli časopisu.

• 1993

Začal se vydávat časopis *Klinická biochemie a metabolismus*. V čele redakční rady stanul prof. Kazda jako vedoucí redaktor, dr. Votruba pracoval jako výkonný redaktor. V tomto roce byla vydána 3 čísla, v dalších letech 4 čísla ročně.

• 2004

Předplatitelů časopisu KBM je 344 z České republiky a 101 ze Slovenska. Z ekonomických důvodů je hledána možnost vydávat časopis u jiného vydavatele. Byly domluveny podmínky spolupráce mezi ČSKB

a Společností lékařské genetiky k využívání časopisu KBM jako společného publikačního fóra.

Prof. Kazda odstoupil z funkce vedoucího redaktora časopisu KBM a žádá o pomoc při hledání svého nástupce. Výbor navrhuje do funkce vedoucího redaktora dr. Friedeckého a na místo výkonného redaktora dr. Kocnu.

Výbor se rozhodl ukončit spolupráci s NTS ČLS JEP a vydávat časopis KBM v nakladatelství LexisNexis CZ, s. r. o., s tím, že vydavatelem zůstane ČLS JEP.

• 2005

Výbor poděkoval prof. Kazdovi a dr. Votrubovi za dlouholetou obětavou práci ve vedoucích redaktorských funkcích časopisu KBM.

Vedoucím redaktorem se stal dr. Friedecký, výkonným redaktorem dr. Kocna.

Nastala změna ve funkci výkonného redaktora. Místo dr. Kocny se stala výkonnou redaktorkou ing. Vávrová.

• 2006

Proběhlo jednání se zástupci Stupra o dalším osudu bulletinu Fons a o jeho pravidelném vydávání.

Zvýhodněné předplatné časopisu KBM 100,- Kč

se stává součástí členských příspěvků vysokoškolsky vzdělaných členů ČSKB a časopis je jim rozeslán.

Bilance časopisu se zvýšením nákladu i zájmem sponzorů stává pozitivní, dotace od ČSKB se na rok 2007 snížila na 250 000 Kč.

• 2007

Časopis se stává ekonomicky soběstačným.

Redakce konstatuje uspokojivý zájem autorů publikovat v KBM aktuální i nová odborná témata, úroveň nabízených prací je podpořena dobrou spoluprací s recenzenty.

Hodnocení a nastavená pravidla časopisu umožňují redakci podat žádost o zařazení časopisu Klinická biochemie a metabolismus do tzv. pozitivního seznamu Rady vlády České republiky pro výzkum a vývoj, tento seznam bude Radou využíván při hodnocení výsledků výzkumu a vývoje podporovaných z veřejných prostředků, které jsou vykazovány jako články v českém odborném periodiku.

Děkujeme prim. MUDr. Karlu Kallovi za poskytnutí archivních podkladů (v plném znění jsou publikovány v brožuře věnované jubileu společnosti).

Krátká retrospektiva časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca

Dvojičíslo 5–6 Biochemia Clinica Bohemoslovaca (BCB) z roku 1992 sa ukončil nielen 21. ročník, ale aj vydávanie časopisu ako takého. Tým sa skončilo jedno z veľmi pozitívnych období vývoja českej a slovenskej klinickej biochémie. Aj keď sa po roku 1989 predpokladali určité ťažkosti pri zaistení kontinuity časopisu a redakčná rada rozpracovala nové perspektívy jeho zamerania, predsa len sa nepočítalo s takými podstatnými administratívno-technickými a ekonomickými zmenami. Nové štátoprávne usporiadanie so vznikom dvoch samostatných štátnych subjektov vyvolalo reťaz ďalších zmien, vrátane vytvorenia samostatných národných spoločností klinickej biochémie. Existenciu BCB zásadne ohrozilo zastavenie dotácií MZ SR na odborné lekárske časopisy pre Slovenskú lekársku spoločnosť a v posledných dvoch rokoch sa vydávanie BCB dalo zabezpečiť len s veľkými ťažkosťami.

V krátkej retrospektíve 21 ročníkov BCB treba na prvom mieste vyzdvihnúť zásluhy prof. MUDr. J. Hořejšího, DrSc., ktorý v roku 1969 (v čase, keď sa zásadne nepovoľovali žiadne nové lekárske časopisy) svojou autoritou presadil založenie BCB ako jediného odborného časopisu pre klinickú biochémiu v Československu. Časopis začal vychádzať v r. 1972 pod hlavičkou Československej lekárskej spoločnosti J. Ev. Purkyňu – Spoločnosti klinickej biochémie vo Vydavateľstve Obzor v Bratislave. Po uverejnení dvoch ukázkových čísiel mohol začať pravidelne vychádzať až v r. 1973, ale aj nasledujúce ročníky do r. 1975 boli poznačené nedostatočnou technickou úrovňou tlačiarní v rôznych mestách na Slovensku, ktoré nikdy

predtým netlačili chemické texty. Prvá redakčná rada pracovala v zložení:

- vedúci redaktor prof. MUDr. J. Hořejší, DrSc., člen – korešpondent ČSAV, Praha;
- zástupca vedúceho redaktora MUDr. Z. Cicvárek, Trenčín;
- členovia (abecedne):
MUDr. E. Bielik, CSc., Banská Bystrica;
prof. MUDr. J. Homolka, DrSc., Praha;
prof. MUDr. V. Hule, DrSc., Brno;
MUDr. J. Janiš, Bratislava;
MUDr. R. Müller, Topoľčany;
MUDr. B. Nejedlý, Kladno;
prof. MUDr. T. R. Niederland, DrSc., člen – korešpondent ČSAV a SAV, Bratislava;
MUDr. R. Podivínský, Olomouc.

Táto redakčná rada vypracovala návrh štruktúry časopisu, jeho graficko-výtvarnej úpravy, pokyny pre spracovanie a redigovanie rukopisov. Vytvoril sa redakčný kruh pre rýchle vykonávanie recenzií, určila sa periodicita a rozsah jednotlivých čísiel časopisu a realizovali sa ostatné potrebné činnosti na úseku ekonomickom, personálnom i technickom. Prof. Hořejší vo svojom úvodnom článku v prvom čísle BCB charakterizoval základné zameranie časopisu takto: „*Záleží nám, aby úroveň časopisu bola vysoká. Preto od samého začiatku kladieme dôraz na pravidelnú prácu redakčnej rady, ktorá bude riešiť jednak celkovú koncepciu časopisu, určovať aké informácie treba vyzdvihnúť a podľa toho požiadať vhodných odborníkov o napísanie článku. Originálne práce, či tematické alebo metodické musia prejsť prísny*

a kritickým recenzným pokračovaním.Redakčnú radu čaká zodpovedná a dôležitá úloha, ktorá sa môže dobre splniť len vtedy, keď sa zaistí dobrá spolupráca so širokou obcou pracovníkov odboru, ktorých práca bude tvoriť a určovať aj kvalitu časopisu.“ (Poznámka redakcie: Plné znění úvodního slova prof. Hořejšího naleznete na webu ČSKB na adrese: <http://www.cskb.cz/res/file/kbm/BCB/72-1.pdf>)

S pietou si spomíname na zosnulého zástupcu vedúceho redaktora MUDr. Z. Cicvářka. Po jeho smrti v r. 1975 túto funkciu prevzal MUDr. V. Okša, CSc., ktorému sa s podporou Nitrianskych tlačiarň podarilo dostať časopis na technickú úroveň periodík s dlhšou tradíciou, takže mohol byť indexovaný v Excerpta Medica. Po abdikácii prof. Hořejšího v r. 1979 bol za nového vedúceho redaktora BCB vymenovaný akademik Niederland. Pod jeho vedením pracovala redakčná rada v pozmenenom zložení až do decembra 1990, kedy federálny výbor oboch národných Spoločností klinickej biochémie navrhol nových členov. Poslednú redakčnú radu tvorili:

- vedúci redaktor akademik T. R. Niederland;
- odborný redaktor MUDr. V. Okša, CSc.;
- členovia (abecedne)
Ing. P. Blažíček, CSc.;
- prof. MUDr. E. Engliš, DrSc.;

prof. MUDr. J. Hyánek, DrSc.;

prof. MUDr. A. Kazda, DrSc.;

prof. MUDr. J. Masopust, DrSc.;

doc. MUDr. RNDr. R. Pullmann, CSc.;

doc. RNDr. P. Štern, CSc.;

doc. MUDr. E. Valovičová, CSc.;

Ing. J. Volmut;

RNDr. L. Zahradníček, CSc.

Táto redakčná rada, rozšírená o predsedov Českej i Slovenskej spoločnosti klinickej biochémie, sa zišla na konci roka 1990, aby prediskutovala ekonomické zabezpečenie existencie časopisu a vypracovala návrhy na zvýšenie jeho odbornej úrovne. Členovia redakčnej rady vyslovili presvedčenie, že aj po zmenách, ktoré nastali po r. 1989, sú všetky podmienky na to, aby BCB dôstojne odzrkadľovala úroveň odboru. Avšak ďalšie hlboké celospoločenské zmeny, naznačené v úvode tejto retrospektívy, už realizáciu navrhnutého programu neumožnili.

Všetkým, ktorí sa aktívne zúčastňovali na vzniku a podpore BCB počas 21 ročníkov jej kontinuálneho vydávania, patrí poďakovanie. Ukončenie existencie časopisu musíme – i keď nedobrovoľne – akceptovať ako smutný, ale okolnosťami vynútený fakt.

MUDr. Vojtech. Okša, CSc.

Ešte pár poznámok na záver

Pretože som sa „zaradil“ medzi aktívnych klinických biochemikov až koncom osemdesiatich rokov, môžem iba vysloviť plnú podporu zasvätenému komentáru prim. MUDr. Okšu. Do osudu prvého československého klinicko-biochemického časopisu som vnikol až na poslednom zasadaní jeho redakčnej rady koncom roku 1990. Hlboký dojem na mňa urobila konštruktívnosť tohto jednanja a ústretovosť pri hľadaní možných východísk. V tejto súvislosti mi dovoľte pripomenúť korektnosť a porozumenie najmä prof. Kazdu a doc. Paličku, ale i ostatných zúčastnených. Prítomní sa oboznámili s neprijemnou skutočnosťou – skončila dotácia slovenského ministerstva zdravotníctva a v rukách odborného redaktora primára Okšu ostali iba financie, ktoré uhradili predplatitelia časopisu. Sponzori neexistovali, redakčná rada mala ešte celý rad výborných odborných rukopisov. Záver redakčnej rady spolu so súhlasom zástupcov oboch výborov Spoločnosti bol jednoznačný – pokúsiť sa nájsť vhodné vydavateľa i finančne prístupnú tlačiareň na pokračovanie vydávania. Veľkú a záslužnú úlohu tu zohrali najmä prim. Okša a doc. Pullmann, ktorí našli živnú pôdu vo vydavateľstve Osveta a v tlačiarňach – najprv v martinskej Neografii a potom v tlačiarňach

TeLem, š. p., v Liptovskom Mikuláši. A tak časopis ešte niekoľko mesiacov „žil“. To všetko sa však prejavilo v nepravidelnom a omeškanom vydávaní časopisu, ale optimizmus stále prevládal. Dokonca v prvom čísle posledného 21. ročníka vydavateľ a redakcia prosia čitateľom o porozumenie a sľubujú, že to v ďalšom roku vyrovnajú. Súčasne „prosili vážených čitateľov, aby časopis v PNS neodhlasovali“. Napriek tomu však časopis posledným dvojčíslo v roku 1992 skončil svoj vcelku úspešný „život“. Každopádne však treba vyjadriť hlbokú vďaku nielen členom redakčnej rady, ale i všetkým českým a slovenským klinickým biochemikom za ich porozumenie i trpezlivosť a redakčnej rade nastupujúceho kvalitného časopisu Klinická biochemie a metabolismus, ktorý zaštitila Česká lékařská společnost J. E. Purkyně. Vďaka patrí všetkým, ktorí tento časopis začali považovať na priameho nástupcu zaniknutého časopisu Biochemia Clinica Bohemoslovaca, čoho výrazom je i uvádzanie jeho ročníkov ako určité pokračovanie vo vydávaní časopisu v medicínskom odbore, ktorý v súčasnosti prekonáva neľahké obdobie v Českej republike i na Slovensku.

Ivan Pecháň